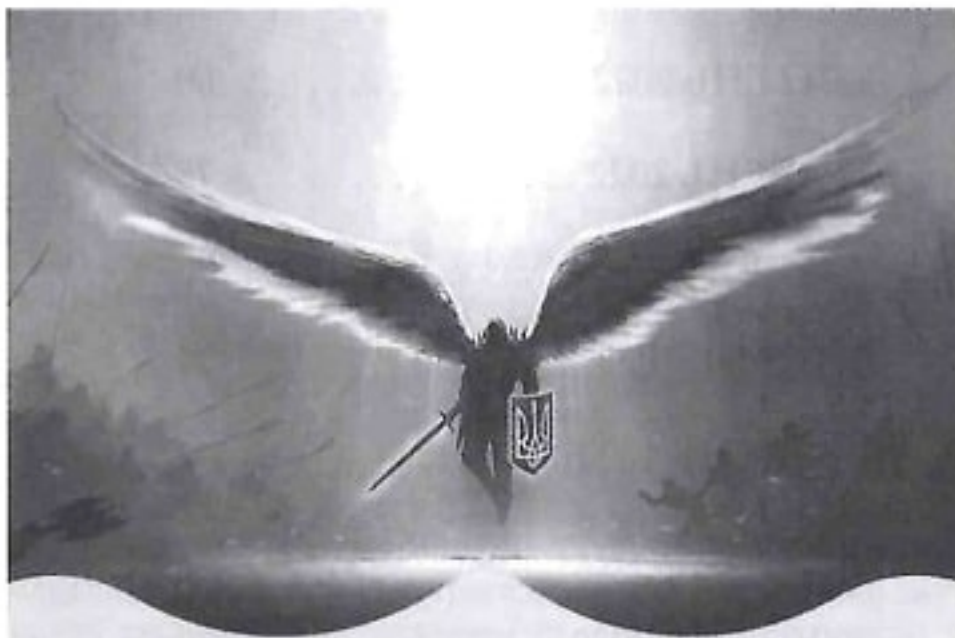

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
ЛЮТИЙ 2022	10
БЕРЕЗЕНЬ 2022.....	13
КВІТЕНЬ 2022	60
ТРАВЕНЬ 2022	78
ЧЕРВЕНЬ 2022.....	106
ЛИПЕНЬ 2022.....	127
СЕРПЕНЬ 2022.....	153
ВЕРЕСЕНЬ 2022.....	172
ЖОВТЕНЬ 2022	179
ЛИСТОПАД 2022.....	194
ГРУДЕНЬ 2022	210
СІЧЕНЬ 2023.....	235
ЛЮТИЙ 2023	247
ЕПІЛОГ	271

**НЕ ДОПУСКАЙ ТАКОЇ МИСЛІ,
ЩО БОГ ПОКАЖЕ НАМ НЕЛАСКУ.
ЖИТТЯ ЛЮДСЬКОГО СТРОКИ СТИСЛІ.
НЕМАЄ ЧАСУ НА ПОРАЗКУ.**

ЛІНА КОСТЕНКО

ПЕРЕДМОВА

Як починається війна? Оголошенням по радіо. Голосом Левітана. Вибухами. Сльозами. Піснею “Вставай, страна огромная”. Військовим маршем. Жінками, що біжать вслід за своїми солдатами... Але це в кіно. Це колись...

Моя війна почалась з передчуття війни. З попереджень західних спецслужб. З від'їзду з Києва дипломатичних посольств. Із прогнозів екстрасенсів. З учбових тривог на роботі. З жахливих чисел: 16 лютого... потім 22 лютого... Неприємне відчуття наближення війни обговорювалось, напружувало, але ми знали, що цього бути просто не може. На той час ми вже пережили й тремтливе очікування кінця світу на зламі тисячоліть, і магічний календар майя, і ще багато різних апокаліпсичних передбачень, що не збулись. Тому розуміли, що немає сенсу запасатись сірниками і свічками, і жартували над своїми страхами. Ми дивились розважальні шоу, вболівали за своїх улюбленців на відборі “Євробачення”, натякали мужчинам про те, що хотілося б отримати на 8 березня, вірили заспокійливим промовам президента і чекали, чекали весни...

А потім був останній мирний день, 23 лютого, середа. Він не запам'ятався, тому що був самим звичайним, як і будь-який робочий день середини тижня. І було багато планів на завтра, на вихідні, на літо... Але все зміниться на світанку.

Телефонний дзвінок. З-за кордону. На годиннику 4.30. Хороші вісті в цей час не надходять: “Війна! Путін виступає і оголошує Україні війну!” Не кладу слухавку, бездумно лізу в Інтернет, шукаю підтвердження. Не помилка... Мовчу. Навіть страху нема. Є лише розгубленість. Бо цього просто не може бути. Вдягаюсь. Щось треба робити, треба якось діяти. У мене ж на сьогодні багато справ. Бездумно тиняюсь по кімнаті. Проте далі починається

жахливий сон. Відміняється робота. Підривають один за одним наші аеропорти. Йде наступ по всіх кордонах від Білорусі аж до півдня. Горять нафтосховища і телевежі. Вибухи по містах і селах. Знищені мости. Транспортні колапси. Бомбосховища. Вираховуємо, де може бути найближче укриття, і набиваємось туди. Стоїмо, як цибульки у горщику, — тихо, щільненько, плече до плеча. Мені пощастило — я змогла спертись об стіну. Тоненький голос поблизу: “А де тут туалет?” Туалету нема. Хіба ж наші підвали чекали такого? Комусь захотілось пити. Розумію, що надалі треба з собою брати воду. Нарешті відбій. Почула фразу: “Балістична ракета. Пролетіла над нами далі”. Що це таке?! Може час прокинутись?!

Йдемо додому. Ліфти відключені. Збираю тривожну валізку: документи, теплий одяг, вода, печиво, ліки, дезінфектори і бинти. Сирени звучать часто. Важко звикнути, що вони вже не учбові... Інколи не встигаю дійти до квартири, як треба знову спускатись в укриття. Місто швидко організувало нові сховища. Там вже є стільці. Тепер комфортніше! До валізки додалась дорожня подушечка і маленький плед. Запровадили світломаскування. Не помічала раніше, які чорні лютневі ночі. Поволі теліпаєш до укриття, щоб не влетіти в холодну калюжу. Навпомацки хапаюсь до таких самих утікачів. Гуде сирена. Тривожно бомкають церковні дзвони. Десь лунають постріли... Вдома спиш, не роздягаючись. У сховищі дримаєш, сидячі на стільці, схиливши голову на рятівну надувну подушечку. Та й який там сон? Прислухаєшся до кожного руху, до кожного звуку. Є й маленький плюс — познайомились з сусідами. Допмагаємо один одному. Дізнаємось про них більше. Дратуємось їхньою набридливістю. І нам допомагають, і ми теж когось сердимемо. Ми ж не ангели.

Ну а потім... потім сталась паніка...Всі почали кудись виїжджати. До батьків. До дітей. У село. В інше місто. На захід. За кордон.

І я. Я теж буду тікати. Я боюсь! Я поїду туди, де не літають ракети, де не падають авіабомби. Зменшую тривожну валізку взагалі

до мінімуму: запасна білизна, телефон, повербанк, документи, банківська картка і найцінніше — ноутбук. З одягу — лише те, що на собі. Ось і все. Все минуле життя вміщується в цій невеликій дорожній сумці. Поливаю вазони. От їх залишати найважче. Вони живі. Вони ж поволі без мене загинуть. Гірко... Відключаю воду, газ, світло. Присідаю на хвилинку. Озираюсь. Чи повернусь ще колись сюди? Раптом підхоплююся. Беру образ Пречистої Діви. Повертаю його на північ — туди, звідки летить смерть. Запалюю Стрітенську свічку і молюсь, молюсь, молюсь: “Пресвята Богородице, заступися за нас!”

А потім була дорога. Та сама дорога, якою їздила десятки й десятки разів. Знайома до кожного повороту, до кожного перехрестя. Вона зараз інша: незнана, чужа, відштовхуюча... Може, хоч це непроханих прибульців сплутає? Тут тепер немає жодної вивіски, відмітини, знаку. Вимкнуті світлофори. Втім, вони й не потрібні. Зустрічних авто немає. Всі їдуть в одному напрямку. І швидкість можна набирати, яку заманеться, ніхто не штрафує. Проте машини їдуть поволі. Кермують в основному жінки. На кожній третій скотчем прикріплений листок із щемливим написом: “Дети”. Ми ще не знаємо, що тих нелюдів, мовою яких зроблений цей напис, ці слова не бентежать, ці оченята, що визирають із задніх сидінь, не стримають від автоматних черг. Нас поки більше лякають мішки з піском на кожному роздоріжжі і суворі люди під новим словом “тероборона”. Повторюю раз за разом: “Усі Святі, моліть Бога о нас!”

І ось нарешті львівський вокзал. Відремонтований перед війною він ще так недавно зачаровував мене своєю двірцевою площею і величною красою! Його зараз теж не впізнати. Над ним нависла тривога і гнітючі передчуття безвиході. Дзвінкий літній гамір гостей, що повсякчас прибувають, автобусів, машин і трамваїв змінився на тяжкий гул сіро-чорного натовпу, що намагається виїхати. Захриплі волонтери ледь тримаються на ногах, намагаючись якось скеровувати цей хаос. Всі ці десятки тисяч людей

хочуть одного — врятуватись, а значить, влізти у потяг. Година тягнеться за годиною. Чергові витягують із колійки чоловіків. Ті наспіх цілують дружин та малечу: “Ну все, далі сама. Будь обережна. Дай знати, як доберешся”. Штовханина, сварки і підтримки. Ліки і вода. Нерви і безсилість. Мокрі ноги і спітнілі обличчя. Свою єдину цінність — сумку з документами — притискаю до грудей, щоб не випустити з рук, бо ж натовп розтопче і вже не знайду. Нарешті доходимо до перону, і вже прикордонниця забирає мій паспорт, штампує його, і я у вагоні!

Чи можна вже видихнути? Люди сидять, зіщулившись, на твердих лавках, на валізах, на підлозі, у тамбурі. Скільки нас тут? Порахувати важко. Не до того. У втомленій душі відчай. Я залишаю свою країну. Я зраджую її у той час, як вона у біді. Я підло кидаю друзів і рідних, що не можуть виїхати. Пишу есемески. Прощаюсь і прошу вибачень. Мені холодно бажають щасливої дороги...

Потяг рушив. За вікном прослизнула моя Україна і все моє життя... Попереду — 70 кілометрів до кордону. Ми будемо їхати їх 14 годин. І в цьому вагоні буде все: комусь душно, комусь холодно, комусь шумно, комусь тісно, когось сердять чужі діти, а комусь заважають чужі речі. Відштовхують коробки, штурхають стареньких, зриваються на домашніх тваринках. Хтось зойкає. Хтось плаче. Хтось страшенно матюкається. Що ж поробиш, ми не ангели, ми біженці. У важкому повітрі висить напруга, небезпечна, мов у електрощитку. Дістаю вервечку. Заплющую очі: “Господи, помилуй, Господи, помилуй, Господи помилуй...” Так, ми не ангели. Але хіба за це вбивають? Ми ж такі самі люди, як і ви, наші страшні східні сусіди! Ми розуміли вашу мову. У нас були такі самі імена і схожі прізвища. Ми сміялись над лише нам з вами зрозумілими жартами. Ми мали спільні свята. Ми ходили в одні і ті ж храми. Чому ж ви прийшли і все зруйнували? За що ви вбиваєте нас? “Боже, будь милостивий до нас, грішних!”. Молитва переходить у спогади. Моє місто. І рідне село. Дідова хата.